

AF: EN RIGTIG RELIGIONSSOCIOLOGS BEKENDELSER

Af Ole Riis

Først troede jeg ikke mine egne øjne. Men det passede. Der stod saftusemig 'religionssociologi' – i *Religionsvidenskabeligt Tidsskrift*. Det næste chok kom, da Hans Hauge næsten fik mig slået i videnskabsteoretisk hartkorn med Mikael Rothstein. Jeg troede ellers, at den kritiske hermeneutik, som jeg i årevis har prædikeret, stod et langt stykke fra den neopositivistiske relativisme, som Mikael Rothstein tilskrives af Hans Hauge. Men når alternativerne er positivisme eller teologi, er der jo ikke plads til de finere nuanceforskelle.

Hans Hauge har svært ved at se det religionsvidenskabelige perspektiv. Det er ellers meget let. Han er velkommen til at komme op i Aarhus Universitets hovedbygning og skue ud over alverden. Så vil han i forgrunden se lærdommens hellige haller og i baggrunden tårnene fra domkirken og den katolske kirke.

Hauge er en polyhistor. Der er næppe nogen, der i større grad end netop han lever op til universitets-idealene om åbenhed og bredde. Han er samtidig en behændig tryllekunstner og en pragtfuld drillepind.

Han har læst kritisk sociologi som C. W. Mills'. Derfor ved han også, at samfundsvidenskabens perspektivbestemmelse ikke kan bestemmes ovenfor/nede i, udenfor/indenfor, før/efter. Den er snarere an-auf-hinter-in-neben-über-unter-vor-und-zwischen. Sociologen studerer menneskers interaktion. Perspektivet er derfor først og fremmest imellem. Imellem mennesker. Imellem forskeren og samfundet. Imellem majoriteten og minoriteterne. Og imellem de forskellige perspektiver. Forskningen har ikke et 'objekt', men et problemfelt, som forskeren selv indgår i. Sociologen er både ovenfor og nedenunder. Man lever med i begivenhederne, men skal også helst tænke over dem, sætte dem i perspektiv. Dette samspil mellem empiri og teori er ikke specielt for sociologer. Vi oplever det alle, når vi har været til fest, og så bagefter kigger på video-optagelserne og undrer os såre over den sammenhæng, vi har indgået i. Perspektivet skifter mellem udenfor og indeni.

Studerer man en bestemt gruppe, begynder man udenfor. Så går man ind i den. Og til sidst går man ud igen. Bevægelsen sikrer, at man fastholder bevidstheden om, at man ikke sidder på en lille sky, som en guddommeligt ophøjet betragter. Sociologer er mellemmand, tolke mellem forskellige samfundsgrupper. I sociologernes professionelle etik er der måske visse værdier. Nogle af dem handler om tolerance, pluralisme og 'emancipation'. Men værdien omfatter ikke tolerance over for alt og alle. Den 'emancipatoriske' værdi er ikke et ubetinget frihedsideal. Det er sociologisk børnelærdom, at samfundet opløses, hvis individualismen får frie tøjler. Idealet om hensyn vejer mindst lige så tungt som frihedsidealet.

Hauge kender til religionssociologi og véd, at den ikke studerer myter, men mennesker. Der er immervæk en arbejdsdeling mellem fagene. Spørgsmålet om myternes sandhed er ikke på religionssociologernes dagsorden. Hauge kender til Bergers skrifter og véd, at han kæmper med at skelne mellem teologiske og sociologiske synspunkter. Berger forsøger at følge Webers værdifrihedsideal, selvom det er en sej kamp. Derfor respekteres han bredt af 'rigtige religionssociologer', også af mig. Når han følger de religionssociologiske spilleregler, har vi mulighed for at diskutere og efterprøve hans påstande. Hans ønsker om religionens fremtid, må diskuteres i andre sammenhænge. Det betyder ikke, at religionssociologer ikke læser hans teologiske skrifter og forholder sig til dem. Mange 'rigtige sociologer' er faktisk samtidig teologer og/eller dybt religiøst engagerede. Der foregår en del interessante diskussioner om det, der optager Hauge på de religionssociologiske konferencer – uden for dagsorden. Hvis Berger ikke er så meget in som Habermas blandt 'rigtige sociologer', skyldes det ikke så meget Bergers teologi, men snarere hans pro-Reagan politik.

Hauge kender også til religionssociologiens sekulariseringsdiskussion. Han véd, at den handler om, at religion er i forandring i takt med samfundsændringerne. Derfor er der ikke noget fast tidspunkt, der kan gøre det meningsfuldt at tale om et 'under' eller 'efter'. Den traditionelle, institutionelle religion er ved at forstenes og forvitte, men nye former er ved at gro op – inden for og uden for kirkeinstitutionen.

Argumentationen er et flot nummer, hvor Hauge vifter med den ene hånd, for at trække opmærksomheden væk fra, hvad han laver med den anden. Det bliver helt imponerende, når han trækker kaninen op af hatten og

Debat

laver et bugtalenummer. Kaninen hedder Grundtvig. Den siger, at man, hvis man vil forstå noget, må man elske det. Først, neden i, indenfor. Dermed fik vi bekræftet mistanken om, at de historikere, der studerer nazismen, har billeder af Hitler gemt i skrivebordsskuffen, og at kriminologerne udgør en supportergruppe for Hells Angels. Der er selvfølgelig et lille trick bag illusionsnummeret. Ordet 'forstå' har en faldlem. Fidusen er, at man skal tro, at det betyder noget med empati og sympati. Men når man kigger nøjere efter, betyder 'forstå' at genkende motiverne bag menneskelige handlinger. At 'forstå' i Weber-traditionens betydning – som Hauge sørme også kender til – indebærer overhovedet ikke, at man engagerer sig i den gruppe, man studerer.

Apropos kaninen: En god, gammel grundtvigsk bonde, Niels Thomassen fra Meldrup, sagde engang, at hvis nogen prøver at sælge dig en ko i Guds navn, kan du være sikker på, at den er trepattet. Derfor er jeg nok lidt tilbøjelig til at være skeptisk, hvis en religionssociologisk analyse bliver underbygget med en strøm af fromme ord om, hvordan man 'lissom' er kommet helt tæt ind på den gruppe, man har studeret, og hvordan man er kommet til at føle rigtigt meget for den. Stik imod orakel-kaninens ord ville jeg advare mod at studere mine egne venner. For det ville underminere venskabet. Derfor vil jeg ikke gøre Hans Hauge til studieobjekt, men blot sige tak til ham og redaktionen for den første artikel i mange år, som kommer ind på religionssociologi, og det mest morsomme indlæg i hele tidsskriftets historie.

Ole Riis

Lektor, mag.scient.soc.

Institut for Religionsvidenskab

Aarhus Universitet